

γ. ΕΝΟΤΗΤΑ

Η συμβολή του πολίτη

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ Γ' :

*Βίγγος Πέτρος
Κουτσάκης Γιάννης (προεδρεύει)
Λιαπάτης Γιάννης*

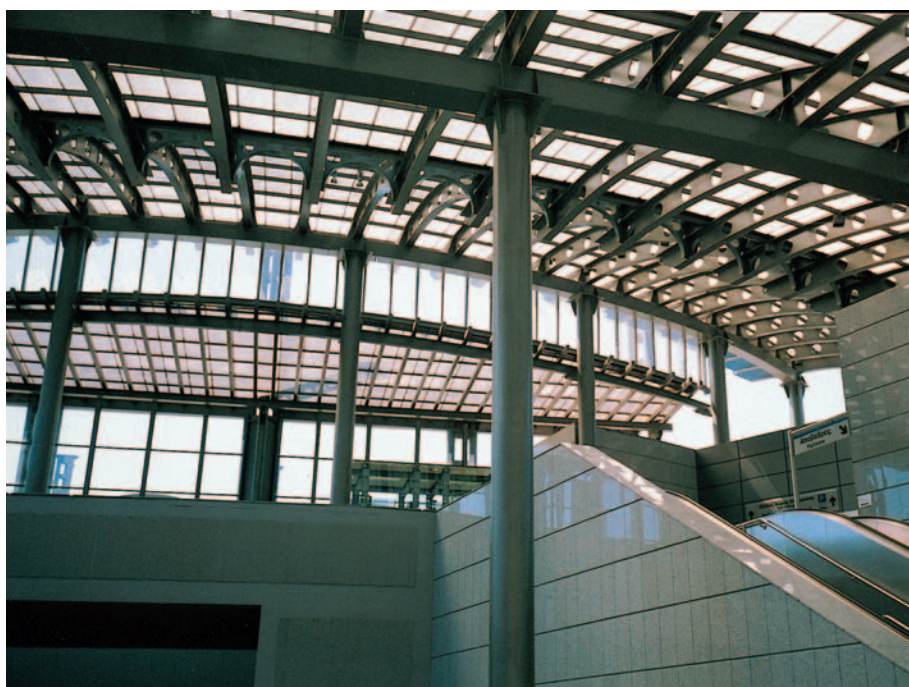

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Αγαπητοί συνάδελφοι, αξιότιμοι προσκεκλημένοι μας,
όπως άλλωστε προβλέπεται και στο λεπτομερές πρόγραμμά μας, που βρίσκεται ήδη στα χέρια όλων, στο κομμάτι αυτό της Ημερίδας μας, προβλέπονται άκρως ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις, που βασικό στόχο έχουν να ανα-

δείξουν το ρόλο και τη συμβολή της ίδιας πλέον της κοινωνίας, των σύγχρονων πολιτών, στην έγκαιρη και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση ενός φυσικού φαινομένου, όπως είναι ο σεισμός. Ενός φαινομένου του οποίου όμως η οργανωμένη κοινωνία μπορεί αποφασιστικά να μειώσει όλες ή τέλος πάντων τις περισσότερες δυσάρεστες και επώδυνες συνέπειες, σε ένα βαθμό πράγματι εντυπωσιακό.

Το λόγο έχει τώρα το στέλεχος του ΥπΕΠΘ, η Φυσικός κα **Ελένη Αναστασοπούλου**.

Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

*Μ.Σc. Φυσικός, στέλεχος στο
Τμήμα Αγωγής Υγείας και
Περιβαλλοντικής Αγωγής της
Δ/νσης Συμβουλευτικού
Επαγγελματικού Προσανατολισμού
και Εκπαιδευτικών
Δραστηριοτήτων του Υπ.Ε.Π.&Θ.*

Κυρίες & Κύριοι σύνεδροι

Κυρίες & Κύριοι,

χαιρετίζοντας τις εργασίες της σημερινής Ημερίδας, ως εκπρόσωπος του Υπουργείου Παιδείας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για την ευκαιρία που μας δίνετε, να συμμετάσχουμε σε έναν τόσο σημαντικό διάλογο, που αφορά στους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης των συνεπειών, από τις καταστροφικές συνέπειες των σεισμικών φαινομένων. Να σημειώσω πως η παρέμβασή μας θα έχει τον τίτλο «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΑΝΤΙΣΕΙΣΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ».

Κανένα άλλο φυσικό φαινόμενο, όσο αυτό του σεισμού, δεν έχει προκαλέσει τόσο μεγάλο δέος και πανικό, όχι μόνο σε εμάς τους ανθρώπους, αλλά και σε κάθε ζωντανή ύπαρξη. Ως βασική αιτία πρόκλησης τέτοιων ψυχολογικών, συναισθηματικών και άλογων αντιδράσεων, αναφέρεται το γεγονός ότι, αυτός εκδηλώνεται, ξαφνικά και χωρίς προειδοποίηση, ενώ συχνά δεν υπάρχουν περιθώρια άμεσης αντίδρασης και οι συνέπειές του, βέβαια, μπορούν να επιφέρουν ακόμη και το θάνατο. Αυτό άλλωστε, είναι που διαφοροποιεί και το σεισμό από τις άλλες φυσικές καταστροφές.

Γνωρίζουμε ότι η πρόγνωση του σεισμού, από πολύ νωρίς, αποτέλεσε βασική προσδοκία του ανθρώπου και κάθε κοινωνία, εκτός από τη θεωρητική και επιστημονική προσέγγιση του φαινομένου, επιδιώκει πάντα τη λήψη πρα-

κτικών, προστατευτικών μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης του.

Στο πλαίσιο αυτών των προσπαθειών για αντισεισμική προστασία και ασφάλεια, κάθε εκπαιδευτικό σύστημα, προσανατολίζεται στην ανάπτυξη αποδοτικών τρόπων παρέμβασης για εμπέδωση μιας ορθολογικής συμπεριφοράς από μέρους των νέων ατόμων, η οποία θα εδράζεται σε ουσιαστικές και επιστημονικά έγκυρες γνώσεις.

Όσον αφορά στην ελληνική πραγματικότητα, το Υπουργείο Παιδείας, εκτιμώντας ότι, το σχολείο αποτελεί έναν από τους πιο μαζικούς χώρους συγκέντρωσης ανθρώπων και οι μαθητές αποτελούν μια από τις πιο ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, αναλαμβάνει, στο πλαίσιο των γενικών εκπαιδευτικών του σκοπών, την ανάπτυξη προγραμμάτων και σχολικών δραστηριοτήτων, με θεματική περιοχή τους σεισμούς. Στόχος είναι η καλλιέργεια και εμπέδωση κατάλληλης συμπεριφοράς, ώστε το παιδί μέσα από βιωματικές δραστηριότητες να αφομοιώσει και να είναι σε θέση να εφαρμόσει κανόνες αυτοπροστασίας.

Είναι δεδομένο ότι, από τη στιγμή που το παιδί θα προσέλθει στο σχολείο, η αποκλειστική ευθύνη για την προστασία του, ανήκει στους εκπαιδευτικούς. Στην περίπτωση σεισμού οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που θα κληθούν να παίξουν πρωτεύοντα και καθοριστικό ρόλο. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να δράσουν με ψυχραιμία, ταχύτητα και αποφασιστικότητα, δίνοντας με τη συμπεριφορά τους, το παράδειγμα στους μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατευδάσουν τους φόβους των μαθητών και να αποτρέψουν εκδηλώσεις πανικού, καθώς τα πολύ νεαρά άτομα, σε περίπτωση απειλής αντιδρούν ενστικτωδώς. Έτσι λοιπόν, ο ρόλος του εκπαιδευτικού βλέπουμε να διευρύνεται και μέσα στα εκπαιδευτικά του καθήκοντα οφείλει πλέον να εντάξει και την αγωγή και μάθηση κανόνων αυτοπροστασίας για τους μαθητές του.

Ειδικότερα, η αγωγή για την καλλιέργεια στάσεων και συμπεριφορών αντισεισμικής προστασίας, εξελίσσεται κυρίως μέσα από δραστηριότητες και προγράμματα τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης για μαθητές, από την προσχολική ηλικία μέχρι τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθώς και με επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού.

Τα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων εδράζονται και οργανώνονται σε δυο βασικούς άξονες:

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση &
Αγωγή Υγείας.

Οι άξονες αυτοί αποτελούν πλέον διαδεδομένη μορφή εκπαίδευσης, η οποία αναπτύσσεται κυρίως, στο πλαίσιο της σχολικής μονάδας. Οι καινοτόμοι αυτοί θεσμοί εισήχθησαν στην εκπαίδευση από το 1992, ενώ παράλληλα έγινε Στελέχωση όλων των Διευθύνσεων Εκπ/σης με Υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αγωγής Υγείας, για την Α/θμια και τη Β/θμια Εκπ/ση.

Τα προγράμματα λοιπόν τόσο της Περιβαλλοντικής όσο και της Αγωγής Υγείας μπορούν να υλοποιούνται, εκτός των άλλων και στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Η Ευέλικτη Ζώνη είναι μια καινοτομία, που βασίζεται στην αναμόρφωση του σχολικού χρόνου και στην καλλιέργεια πρωτοβουλιακής, συνεργατικής και διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης, αλλά και ανάπτυξης της κριτικής σκέψης. Επίσης, βασίζεται στη συλλογική προσπάθεια και τη βιωματική δράση του μαθητή μέσα από ανάλογες δραστηριότητες και σχέδια εργασίας (projects).

Σήμερα αντιλαμβανόμαστε το μαθητή σε ρόλο ερευνητή, τον εκπαιδευτικό σε ρόλο ισότιμου συνερευνητή και το σχολείο γενικότερα, ως «οργανισμό που μαθαίνει», αξιοποιώντας πηγές και γνώσεις από το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο υπάρχει και δραστηριοποιείται.

Μέσα σε αυτή τη ζώνη επομένως, θα αναπτυχθούν οι αναγκαίες γνώσεις και πληροφορίες που δεν είναι εύκολο να προβληθούν στο επίπεδο της τυπικής διδασκαλίας, που έτσι κι αλλιώς δεν μπορεί να αντέξει το σχολικό πρόγραμμα. Πληροφοριακά πρέπει να πούμε ότι, ο χρόνος εφαρμογής της Ευέλικτης Ζώνης για μεν το Δημοτικό είναι 4 ώρες, στις 4 πρώτες τάξεις και 2 ώρες στις δύο τελευταίες, για δε το Γυμνάσιο είναι 2 ώρες την εβδομάδα.

Στο σημείο αυτό θεωρώ ότι είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ένα ενδεικτικό παράδειγμα σχολικού προγράμματος, με θεματικό περιεχόμενο τους σεισμούς, προκειμένου να δούμε πώς αυτό σχεδιάζεται, αναπτύσσεται και υλοποιείται από τους μαθητές. Το εν λόγω πρόγραμμα με θέμα: «*Σεισμοί. Η Γνώση=Προστασία*», υλοποιήθηκε στο Δημοτικό Σχολείο Κλοκοτού, στην περιφέρεια της Θεσσαλίας, από τους μαθητές όλων των τάξεων και εντάσσεται στο έργο του Επιχειρησιακού Προγράμματος με τίτλο: «*Διεύρυνση της Ευέλικτης Ζώνης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*». Ξεκινώντας λοιπόν το πρόγραμμα, οι δάσκαλοι, αφού έδωσαν τα απαραίτητα πληροφοριακά στοιχεία στα παιδιά, τα χώρισαν σε ομάδες και έθεσαν τους εξής στόχους:

Στόχοι

- Να αποκτήσουν οι μαθητές έγκυρη ενημέρωση γύρω από τους σεισμούς
- Να προβούν στην καταγραφή των σεισμών που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια
- Να κατανοήσουν το φαινόμενο των σεισμών και τις επιπτώσεις τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων
- Να πληροφορηθούν για τους μεγάλους σεισμούς στην Ελλάδα και τον κόσμο
- Να ενημερωθούν για τα μέτρα προφύλαξης στη διάρκεια των σεισμών και να διαμορφώσουν κατάλληλες στάσεις και συμπεριφορές
- Να αναζητήσουν πληροφορίες στο διαδίκτυο.

Έτσι, η κάθε ομάδα ανέλαβε τη διερεύνηση μιας σχετικής ενότητας.

- Η Ομάδα Α ασχολήθηκε με μέτρα αντισεισμικής προστασίας
- Η Ομάδα Β είχε ως θέμα της την ενότητα «Ο Εγκέλαδος στη μυθολογία-Μεγάλοι σεισμοί σε ιστορικές περιόδους» και
- Η Ομάδα Γ ασχολήθηκε με το: Τι είναι σεισμός; Πώς προκαλείται; Ποια τα είδη του, ποιος ο τρόπος μέτρησης κ.τ.λ.

Στη συνέχεια ανέπτυξαν τις εξής δραστηριότητες και Διαθεματικές προσεγγίσεις:

Στο μάθημα της Γλώσσας

- Εμπλουτισμός Λεξιλογίου
- Καλλιέργεια προφορικού και γραπτού λόγου (διατύπωση απόψεων και τεκμηρίωσή τους, σύνταξη ερωτηματολογίων, γραφή οδηγιών)
- Ανάγνωση παραμυθιών

Στα Μαθηματικά

- Κλίμακες μέτρησης σεισμών
- Στατιστικές αναπαραστάσεις και συγκρίσεις (ραβδογράμματα, πίτες)

Στη Γεωγραφία

- Χάρτες σεισμογενών περιοχών της Ελλάδας και του κόσμου

Στη θεατρική Αγωγή

- Θεατρικό παιχνίδι «Το αρκουδάκι που φοβόταν τους σεισμούς»

Στην Ιστορία

- Μαρτυρίες αρχαίων συγγραφέων για τους σεισμούς
- Χρονολογικός πίνακας μεγάλων σεισμών
- Το φαινόμενο των σεισμών στη μυθολογία

Στις Φυσικές Επιστήμες

- Λειτουργία των σειсмоγράφων
- Ερμηνεία των σεισμογραμμάτων
- Η μέτρηση των σεισμών (ένταση, μέγεθος)

Στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

- Αποτελέσματα σεισμών
- Οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες στους πολίτες από τους σεισμούς
- Υποχρεώσεις και καθήκοντα των φορέων για τη λήψη μέτρων αντισεισμικής προστασίας

Στη Φυσική Αγωγή

- Ασκήσεις ετοιμότητας

Στην Αισθητική Αγωγή

- Ζωγραφική
- Συγκέντρωση φωτογραφιών και αφισών
- Φιλοτέχνηση καρτελών και φυλλαδίων

Τέλος, στην Τεχνολογία

- Χρήση Η/Υ, Φωτογραφικής μηχανής, τηλεόρασης, Βίντεο, μαγνητοφώνου.

Με την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων δάσκαλοι και μαθητές προχώρησαν στην αξιολόγηση του προγράμματός τους. Σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, *«η συμμετοχή των μαθητών ήταν ενεργή και αδιάκοπη. Η συνεργασία των μαθητών και των ομάδων υπήρξε αποτελεσματική, υπεύθυνη και δημιουργική»*.

Αυτό λοιπόν ήταν ένα απλό παράδειγμα μέσα από το οποίο αναδεικνύονται οι στρατηγικές σχεδιασμού και υλοποίησης ενός σχετικού προγράμματος.

Όμως, για την αποτελεσματικότερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών, το Υπουργείο Παιδείας συνεργάζεται και με άλλους Κυβερνητικούς και μη Κυβερνητικούς φορείς, όπως ο ΟΑΣΠ, οργανώνοντας ένα σύνολο Δράσεων για την ενημέρωση και την πρακτική εφαρμογή των κανόνων αντισεισμικής συμπεριφοράς, σε όλη τη χώρα. Μερικές από αυτές τις Δράσεις είναι:

- Σεμινάρια
- Εκπαίδευση Υπευθύνων Αγωγής Υγείας Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης
- Εκπαίδευση Διευθυντών Σχολείων και εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης.

Επίσης, κάθε χρόνο με την έναρξη του σχολικού έτους:

- διαβιβάζονται σε όλες τις σχολικές μονάδες της χώρας, οδηγίες και Μέτρα αυτοπροστασίας σε περίπτωση σεισμού
- παρέχονται οδηγίες προστασίας από τους σεισμούς, που υποδείχτηκαν από τον ΟΑΣΠ.

Ακόμη, οι Διευθυντές όλων των σχολικών μονάδων καλούνται κάθε χρόνο:

- να καταρτίσουν και να επικαιροποιήσουν σχέδιο έκτακτης ανάγκης λόγω σεισμού, ανάλογα με τις ανάγκες της εκάστοτε σχολικής μονάδας και

- να πραγματοποιήσουν, άμεσα, άσκηση ετοιμότητας, η οποία θα επαναληφθεί άλλες δύο φορές μέσα στο σχολικό έτος.

Τέλος, καλούνται όλοι οι Υπεύθυνοι Αγωγής Υγείας, αξιοποιώντας το εκπαιδευτικό υλικό του ΟΑΣΠ, να εφοδιάσουν με αυτό τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούν σχολικά προγράμματα και με τη συνεργασία των Δ/ντών των σχολικών μονάδων να ενημερώσουν τη σχολική κοινότητα.

Στο σημείο αυτό όμως οφείλουμε να πούμε ότι, πέρα από αυτές τις υποχρεωτικού τύπου δραστηριότητες, η ανάπτυξη και υλοποίηση σχετικών προγραμμάτων στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης που προαναφέραμε, δεν είναι δεσμευτική για όλες τις σχολικές μονάδες της χώρας με αποτέλεσμα η γνώση να μη διαχέεται σε όλους, αν και είναι εντελώς αναγκαία, αφού αφορά άμεσα στην προστασία και την ασφάλεια της ζωής των παιδιών.

Κυρίες και Κύριοι,

Γνωρίζουμε όλοι ότι, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς/κηδεμόνες των μαθητών μας, δεν είναι δυνατό να διαδραματίσουν ολοκληρωμένα και δημιουργικά το ρόλο και το έργο τους, χωρίς τη βοήθεια υποστηρικτικών μέσων. Για το λόγο αυτό, η οικοδόμηση μιας δυναμικής συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, είναι ο μοναδικός τρόπος ενίσχυσης των δράσεων και πρωτοβουλιών του σχολείου και της οικογένειας.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας συνεργασίας μπορεί:

- να δημιουργηθεί ένα γόνιμο πεδίο ανταλλαγής απόψεων και γνώσεων,
- να εκπονηθεί έγκυρο και επιστημονικό εποπτικό υλικό και
- να αναπτυχθούν από κοινού δράσεις, έτσι ώστε να προετοιμάσουμε υπεύθυνες, ανεξάρτητες και κριτικά σκεπτόμενες προσωπικότητες, ικανές να διαχειριστούν και τις πιο δύσκολες και περίπλοκες καταστάσεις κινδύνου.

Σας ευχαριστώ πολύ για την τόσο ευγενική πρόσκληση, που μας έδωσε τη χειροπιαστή δυνατότητα να κάνουμε ακόμα πιο γνωστές τις προτεραιότητές αλλά και την αδιάκοπη δράση μας.

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Ευχαριστούμε την κυρία Αναστασοπούλου, που μας επέτρεψε μια έγκυρη «ματιά» στα όσα ενδιαφέροντα σχεδιάζονται και υλοποιούνται στο οικείο Υπουργείο προς όφελος συνολικά της πολυπληθούς σχολικής κοινότητας.

Παρακαλώ την κυρία **Βασιλική Μπουκουβάλα**, Κλινικό Ψυχολόγο, Γενική Γραμματέα του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων, να έλθει στο βήμα.

Β. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ

*Κλινικός Ψυχολόγος (Γενική
Γραμματέας του Δ.Σ. του Συλλόγου
Ελλήνων Ψυχολόγων)*

Κατ' αρχήν και αφού επιγράψω την παρέμβασή μου («Διαχείριση κρίσεων και Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις πριν και μετά από Περιβαλλοντικές Καταστροφές»), θα ήθελα να ευχαριστήσω την Ομοσπονδία σας για τη μεγάλη τιμή, που έκανε σήμερα στο Σύλλογο Ελλήνων Ψυχολόγων, να μας καλέσει για να μιλήσουμε για τη διαχείριση κρίσεων και τις ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις πριν και μετά τις περιβαλλοντικές καταστροφές.

Εισαγωγή

Ο Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων (Σ.Ε.Ψ.) από το 2001 συμμετέχει ενεργά στην μόνιμη Επιτροπή Μελέτης Αντιμετώπισης Καταστροφών, Διαχείρισης Κρίσεων και Ψυχικού Τραύματος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Συλλόγων των Ψυχολόγων (EFPA). Έναυσμα για την συμμετοχή του συλλόγου μας σε αυτήν την επιτροπή της EFPA, υπήρξε η πολύτιμη εμπειρία που απέκτησε ο Σ.Ε.Ψ. μετά τον καταστροφικό σεισμό της Αθήνας το 1999, όπου 55 συνάδελφοι, τακτικά μέλη του Σ.Ε.Ψ., προσέφεραν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους στους πληγέντες σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η EFPA ως Διεθνής Μη-Κυβερνητικός Οργανισμός, είναι επίσημο συμβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης και ειδικότερα η Επιτροπή Μελέτης της EFPA συνεργάζεται στενά με το Συμβούλιο της Ευρώπης σε θέματα αντιμετώπισης καταστροφών, διαχείρισης κρίσεων και

ψυχικού τραύματος, διότι αφορούν άμεσα την ψυχική υγεία των Ευρωπαίων πολιτών και η Ψυχολογία, τόσο ως επιστήμη όσο και ως εφαρμοσμένο επάγγελμα, έχει πάρα πολλά να προσφέρει στον τομέα αυτό.

Ι. Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις πριν την φυσική καταστροφή

Οι Ψυχοκοινωνικές Παρεμβάσεις Μείωσης της Βλάβης (Mitigation) αφορούν ενήλικες και παιδιά, ευρύ κοινό και επαγγελματίες. Είναι το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών της πολιτείας πριν την φυσική καταστροφή με στόχο τον περιορισμό της βλάβης μετά από την φυσική καταστροφή, στο μέτρο πάντα του εφικτού. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη Διεθνή στρατηγική αντιμετώπισης των φυσικών καταστροφών, την Εθνική πολιτική αντιμετώπισης των φυσικών καταστροφών, τον σχεδιασμό παρεμβάσεων, την εφαρμογή προγραμμάτων και την ανάπτυξη εξειδικευμένων δραστηριοτήτων. Στη φάση προετοιμασίας είναι αναγκαίο η Πολιτεία, μεταξύ άλλων, να αναπτύξει προγράμματα και δραστηριότητες στους κάτωθι τομείς:

ευαισθητοποίηση της κοινότητας για τους κινδύνους που πιθανόν θα αντιμετωπίσει μετά από μια φυσική καταστροφή και εκπαίδευση για την ανάπτυξη δεξιοτήτων με σκοπό τη μείωση της βλάβης.

Θεωρείται διεθνώς σημαντικό ο γενικός πληθυσμός να είναι προετοιμασμένος ώστε να αντιμετωπίσει σε ικανοποιητικό βαθμό τα προβλήματα που προκαλούνται μετά από μια φυσική καταστροφή. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από προγράμματα, που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο και ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στον σχεδιασμό και την εφαρμογή αυτών των προγραμμάτων.

Εκπαίδευση πριν την φυσική καταστροφή σε όσους φοιτούν στην Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση: Στην Ελλάδα ήδη υπάρχουν σχετικά προγράμματα εκπαίδευσης που εφαρμόζονται στα σχολεία από το Υπουργείο Παιδείας και τον Ο.Α.Σ.Π.

Είναι όμως απαραίτητο τα προγράμματα αυτά να αναπτυχθούν σε μεγαλύτερο βαθμό ώστε να εκπαιδευτούν μακροπρόθεσμα πολύ μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες. Επίσης ανάλογη εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται από τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, ειδικότερα στις Σχολές, που έχουν άμεση σχέση με τα επαγγέλματα Υγείας και εκπαιδεύουν Ιατρούς, Ψυχολόγους, Νοσηλευτές, Κοινωνικούς Λειτουργούς κ.λπ.).

Μετεκπαίδευση Επαγγελματιών: Όλες οι Ευρωπαϊκές επαγγελματικές οργανώσεις δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην μετεκπαίδευση των επαγγελματιών και ειδικότερα εκείνων που έχουν άμεση σχέση με την Υγεία (Ιατροί, Ψυχολόγοι, Νοσηλευτές, Κοινωνικοί Λειτουργοί κ.λπ.). Είναι οι επαγγελματίες οι

οποίοι πρώτοι θα κληθούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μετά από μια φυσική καταστροφή και γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει να είναι εκ των προτέρων κατάλληλα εκπαιδευμένοι. Ειδικότερα για τους Ψυχολόγους, η ΕFPA προτείνει σε όλους τους Εθνικούς Συλλόγους να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τη δικτύωση και τη μετεκπαίδευση των επαγγελματιών ψυχολόγων σε σχέση με την αντιμετώπιση καταστροφών, διαχείριση κρίσεων και ψυχικού τραύματος.

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Ψυχικό Τραύμα:

Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι μείζονος σημασίας στην αντιμετώπιση καταστροφών και τη διαχείριση κρίσεων. Η εκπαίδευση των δημοσιογράφων από ψυχολόγους θεωρείται διεθνώς πάρα πολύ σημαντική, διότι πάντα μία καταστροφή γίνεται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Δημοσιογράφοι, ρεπόρτερς, φωτορεπόρτερς, υφίστανται και οι ίδιοι ψυχικό τραυματισμό ευρισκόμενοι στον τόπο μιας καταστροφής. Είναι απαραίτητο να εκπαιδευτούν, ώστε να προφυλάσσουν τον εαυτό τους αλλά και τους άλλους, από την έκθεση στο τραυματικό γεγονός. Η εκπαίδευση τους δίνει επίσης την δυνατότητα να γνωρίζουν εκ των προτέρων την ιδιαίτερη ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι επιζώντες και οι συγγενείς των θυμάτων, ώστε να μην τους επιβαρύνουν κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, αλλά και να προστατέψουν περαιτέρω τους τηλεθεατές ή αναγνώστες από την μετάδοση βίαιων εικόνων. Ας μην ξεχνάμε ότι και όλοι εμείς που αναπαυτικά μέσα στην ασφάλεια του σπιτιού μας, παρακολουθούμε στην τηλεόραση εικόνες από μια μεγάλη καταστροφή, εκτιθέμεθα σε ψυχικό τραυματισμό, μόνο που εκείνη τη στιγμή δεν είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε το μέγεθος του επηρεασμού μας από την έκθεση στο τραυματικό γεγονός.

II. Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις μετά την φυσική καταστροφή

Εκδηλώσεις ψυχικού τραύματος συνήθως εμφανίζουν μετά τη φυσική καταστροφή οι επιζήσαντες, οι συγγενείς των θυμάτων, μέλη των οικογενειών τους, φίλοι, συμμαθητές, συνάδελφοι κ.ά. Επίσης τα μέλη των σωστικών συνεργείων, πυροσβέστες, αστυνομικοί, ιατροί, νοσηλευτικό προσωπικό, οδηγοί ασθενοφόρων, υπεύθυνοι ασφάλειας, εργαζόμενοι στις Υπηρεσίες επείγοντων, δημοσιογράφοι, φωτορεπόρτερς, κ.ά.

Οι συνήθεις αντιδράσεις των πρώτων ημερών είναι οι ακόλουθες:

- Όλα φαίνονται εξωπραγματικά
- Δυσκολία να καταλάβουμε και να αποδεχτούμε αυτό που έχει συμβεί
- Αδιαθεσία, πονοκέφαλοι, εφίδρωση, μυικοί πόνοι
- Αισθήματα θλίψης, ενοχής, άγχους, θυμού, φόβου
- Δυσκολία στον ύπνο

- Επανειλημμένη αθέλητη επαναβίωση του συμβάντος
- Φόβος ότι θα ξανασυμβεί το ίδιο γεγονός
- Έντονη επιθυμία να κατανοήσουμε τι έχει συμβεί
- Έντονη επιθυμία να βρεθεί ποιος είναι ένοχος.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι αυτό που παρατηρούμε στην συμπεριφορά των ατόμων, μετά από μία φυσική καταστροφή, είναι μια φυσιολογική παροδική αντίδραση του ανθρώπινου ψυχισμού, ο οποίος έχει βιώσει μια ασυνήθιστη κατάσταση. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συλλόγων των Ψυχολόγων όλα τα θύματα που έχουν υποστεί Ψυχικό Τραυματισμό μετά από μία καταστροφή, από φυσικά ή άλλα αίτια, έχουν δικαίωμα να τους παρασχεθεί από την πολιτεία δωρεάν Ψυχολογική Υποστήριξη. Αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες παρέχουν αυτού του τύπου τις υπηρεσίες στους πολίτες τους και θεωρούμε ότι είναι σημαντικό και στη χώρα μας να εκσυγχρονιστεί η νομοθεσία ως προς το σημείο αυτό.

Επίσης, η πιο σοβαρή ψυχική διαταραχή που μπορεί να εκδηλωθεί μετά από μία καταστροφή από φυσικά ή άλλα αίτια, είναι η Διαταραχή Μετά Από Ψυχοτραυματικό Στρες (Post Traumatic Stress Disorder, PTSD). Συνήθη συμπτώματα της διαταραχής αυτής είναι τα ακόλουθα: αισθήματα απόγνωσης, αίσθημα απώλειας της πραγματικότητας, αισθήματα αποξένωσης από τους άλλους, μείωση του ενδιαφέροντος για τις συνήθειες δραστηριότητες, άγχος, κατάθλιψη, αισθήματα ενοχής, δυσκολίες στον ύπνο, εφιάλτες, επανειλημμένη αθέλητη επαναβίωση του συμβάντος, Flashbacks (Διασχιστικές καταστάσεις), δυσκολία στις κοινωνικές επαφές, απώλεια μνήμης, ευερεθιστότητα, εκρήξεις οργής κ.λπ.

Η Ψυχολογική Υποστήριξη για την αντιμετώπιση του ψυχικού τραύματος μετά από μία καταστροφή πρέπει να γίνεται από εκπαιδευμένους επαγγελματίες και διακρίνουμε τα εξής τρία επίπεδα παροχής υπηρεσιών Ψυχολογικής Υποστήριξης:

Ψυχολογική Υποστήριξη Πρώτων Βοηθειών

Ψυχολογική Υποστήριξη Πρώτων Βοηθειών, μετά από ειδική εκπαίδευση, μπορούν να παρέχουν όλοι οι επαγγελματίες που εργάζονται με τα θύματα των φυσικών καταστροφών καθώς επίσης και τα μέλη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- τους αστυνομικούς, διασώστες, κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτές, δημοσιογράφους,
- τα μέλη των εκκλησιών, τους εθελοντές κ.ά.

Πολυεπαγγελματική ψυχοκοινωνική υποστήριξη και υπηρεσίες:

Παρέχεται από επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων, όπως από ψυχιά-

τρους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι λόγω της βασικής τους εκπαίδευσης μπορούν χρησιμοποιούν επιστημονικές μεθόδους διαχείρισης του τραύματος.

Ψυχολογική Υποστήριξη από εξειδικευμένους ψυχολόγους στην Ψυχολογία αντιμετώπισης καταστροφών, διαχείρισης κρίσεων και Ψυχικού τραύματος:

Παρέχεται από ψυχολόγους οι οποίοι έχουν ειδική εκπαίδευση στην Ψυχολογία αντιμετώπισης καταστροφών, διαχείρισης κρίσεων και Ψυχικού τραύματος.

Υπάρχουν διαφόρων ειδών επιστημονικές προσεγγίσεις σχετικά με την Ψυχολογική Υποστήριξη για την αντιμετώπιση και διαχείριση του ψυχικού τραύματος όπως π.χ. Psychological Debriefing, EMDR, CBT, NLP κ.λπ. Μία από τις πλέον διαδεδομένες προσεγγίσεις είναι η Ψυχολογική Εξιστόρηση (Psychological Debriefing) συμφωνά με την οποία σκοπός της είναι να ωθήσει το άτομο σε συστηματική διήγηση με λεπτομέρειες για το τί ακριβώς του συνέβη, ποιες ήταν οι εντυπώσεις του, οι σκέψεις του και τα συναισθήματά του κατά τη διάρκεια του στρεσογόνου συμβάντος και να το βοηθήσει στην συνέχεια να επιστρέψει στον φυσιολογικό τρόπο ζωής του.

III. Παροχή υπηρεσιών Ψυχολογικής Υποστήριξης του Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων στους πληγέντες από τον σεισμό της Αθήνας του 1999.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Ο.Α.Σ.Π. ο σεισμός της Αθήνας της 7ης Σεπτεμβρίου 1999 είχε επίκεντρο την Πάρνηθα, ένταση 5.9 βαθμούς της κλίμακας Richter, 143 νεκρούς, 700 τραυματίες, 40.000 άστεγες οικογένειες, 100.000 αστέγους και κρίθηκαν κατεδαφιστέα 3.340 κτίρια. Ο Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων από την πρώτη στιγμή έθεσε το επιστημονικό του δυναμικό στην διάθεση του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Έγινε η αναγκαία εκτίμηση αναγκών σε στενή συνεργασία με τους ανωτέρω φορείς και αποφασίστηκαν οι παρακάτω αναφερόμενες παρεμβάσεις :

Κεντρική Μονάδα Ψυχολογικής Υποστήριξης του Σ.Ε.Ψ.:

Η Μονάδα λειτούργησε σε σταθερή επικοινωνία και συνεργασία από την πρώτη στιγμή με το Συντονιστικό Κέντρο του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και φιλοξενήθηκε στον χώρο των υπηρεσιών Υγείας σε συγκεκριμένο στρατόπεδο μαζί με τις άλλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Προσέφεραν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους καθημερινά και για χρονικό διάστημα τριών περίπου μηνών, 55 επαγγελματίες ψυχολόγοι, μέλη του Σ.Ε.Ψ. Εν συντομία, η παρέμβαση περιελάμβανε ψυχολογική υποστήριξη στους συγ-

γενείς και στις οικογένειες των θυμάτων, ομάδες ψυχολογικής υποστήριξης παιδιών, εφήβων, ενηλίκων, εκπαιδευτικών. Παραπομπή στις Ψυχολογικές ή Ψυχιατρικές Υπηρεσίες των περιστατικών που έχρηζαν ιδιαίτερης ψυχολογικής ή ψυχιατρικής φροντίδας.

Κινητή Μονάδα Ψυχολογικής Υποστήριξης του Σ.Ε.Ψ.:

Τα μέλη της Κινητής Μονάδας Ψυχολογικής Υποστήριξης του Σ.Ε.Ψ. επισκέπτονταν καθημερινά όλους τους καταυλισμούς των αστέγων της περιοχής προσφέροντας υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης ανάλογα με τις ανάγκες.

Ψυχολογική Υποστήριξη σε απεγκλωβισμένους :

Σε στενή συνεργασία με το Συντονιστικό Κέντρο του Υπουργείου Υγείας τα μέλη του Σ.Ε.Ψ. παρείχαν ψυχολογική υποστήριξη στους επιζήσαντες που μεταφέρονταν στα Νοσοκομεία της Αθήνας.

Τηλεφωνική γραμμή άμεσης Ψυχολογικής υποστήριξης και ενημέρωσης:

Η Πολιτεία διέθεσε στον Σ.Ε.Ψ. ειδική τηλεφωνική γραμμή, η οποία λειτούργησε ως τηλεφωνική γραμμή βοήθειας, σχεδόν σε 24ωρη βάση, από τις πρώτες ημέρες για όσους πολίτες είχαν ανάγκη από ψυχολογική υποστήριξη. Σημαντικός ήταν ρόλος των Μ.Μ.Ε στον τομέα αυτό, διότι κυρίως από τις ραδιοφωνικές εκπομπές ενημερώνοντο οι πολίτες για τη λειτουργία της τηλεφωνικής γραμμής βοήθειας του Σ.Ε.Ψ.

[Βιβλιογραφία

1. Report to EFPA General Assembly 2005 in GRANADA of EFPA Task Force on Disaster and Crisis Psychology Convenor: SALLI SAARI
2. Proposal for quality standards for psychological interventions in disaster and crisis. EFPA Standing Committee on Disaster, Crisis and Trauma Psychology. Brussels 2005
3. Barbora Sindelarova, Stepan Vymetal, Tragedies and Journalists, Ministry of Interiors of the Czech Republic, Prague 2006
4. Μάνος Ν., Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής , University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1988.

Ιστοσελίδες:

- Σύλλογος Ελλήνων Ψυχολόγων: www.seps.gr
- European Federation of Psychologists Associations: www.disaster.efpa.be
- Dart Center for Journalists and Trauma: www.dartcenter.org】

Κλείνοντας, θέλω να πω ότι το καλοκαίρι του 2006, 16 Ιουλίου με 21, έχουμε το Παγκόσμιο Συνέδριο Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας στην Ελλάδα. Είναι η μεγαλύτερη διοργάνωση στο χώρο της Ψυχολογίας. Θα είναι πάνω από 4.500 Συνεδροι απ' όλο τον κόσμο και μέσα στο πλαίσιο του Συνεδρίου, θα υπάρχουν πάρα πολλά στρογγυλά τραπέζια απ' όλο τον κόσμο, από εξειδικευμένους πάνω στο χώρο της ψυχολογίας, αντιμετώπισης κρίσεων τραύματος και καταστροφών.

Αγαπητοί φίλοι, σας ευχαριστώ και πάλι πάρα πολύ και ακόμα περισσότερο για την τιμητική πρόσκληση.

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Ευχαριστούμε την κυρία Μπουκουβάλα που μας «ξενάγησε» στα δύσκολα μονοπάτια της ψυχολογικής διαχείρισης των αποτελεσμάτων του σεισμού. Τα λεγόμενά της, μαζί με τα όποια βιβλιογραφικά στοιχεία θα βοηθήσουν όλους εκείνους, που θέλουν με ακόμα μεγαλύτερη ένταση να εντρυφήσουν στη συναφή ύλη.

Τώρα θα παρακαλέσω τον κ. **Θανάση Ζαβό**, Πρόεδρο της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης (Ν.Γ.Ο.) «Ελληνική Ομάδα Διάσωσης» (Παράρτημα Αχαΐας), να μας παρουσιάσει την εισήγησή του.

Θ. ΖΑΒΟΣ

*Πρόεδρος του Παραρτήματος
Αχαΐας της Ελληνικής Ομάδας
Διάσωσης (ΕΟΔ)*

Καλησπέρα σας!

Ο τίτλος της παρέμβασής μας είναι «επικοινωνίες έκτακτων αναγκών» και να σας πω κατ' αρχάς ότι εκπροσωπώ την Ελληνική Ομάδα Διάσωσης, Παράρτημα Αχαΐας.

Θα ήθελα να σας πω πρώτα δύο κουβέντες για το ρόλο της Ελληνικής Ομάδας Διάσωσης. Δημιουργήθηκε το 1979 στη Θεσσαλονίκη. Μέχρι το 1999, είχε βάση ετοιμότητας σε όλη την Ελλάδα, σχεδόν σε όλη την Ελλάδα, και από το 1999 και μετά, οι βάσεις ετοιμότητας έγιναν παραρτήματα.

Είναι μη Κυβερνητική Οργάνωση και ο σκοπός της Ομάδας είναι να συμμετέχει σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών στο βουνό, στη θάλασσα, σε φυσικές καταστροφές, να διοργανώνει ανθρωπιστικές αποστολές και να αναλαμβάνει προγράμματα αποκατάστασης σε διάφορες χώρες στον κόσμο, μετά από μία μεγάλη έκτακτη ανάγκη.

Το θέμα που θα αναπτύξω αναφέρεται σε επικοινωνίες σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών και αποτελεί έναν από τους βασικότερους τομείς δραστηριοτήτων της Ελληνικής Ομάδας Διάσωσης. Αυτό οφείλεται στο ότι η σωστή διαχείριση μίας εκτεταμένης κρίσης στηρίζεται στη συνεχή επικοινωνία από και προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων. Η ροή των πληροφοριών θα πρέπει να είναι άμεση και αξιόπιστη, έτσι ώστε το εκάστοτε συντονιστικό όργανο να μπορεί να τις αξιολογεί σωστά και να έχει τη δυνατότητα να κατανέμει τις δυνάμεις που διαθέτει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Τί χρειάζεται για να πετύχει. Για να επιτευχθεί αυτό, βασικός παράγοντας είναι η γνώση του μηχανισμού επικοινωνίας των εμπλεκομένων. Σύγχρονος εξοπλισμός, το δίκτυο να καλύπτει όλη την περιοχή της καταστροφής, καθώς επίσης και να μην είναι ευάλωτο σε τυχόν παρεμβολές.

Τί ισχύει σήμερα. Μέχρι σήμερα, η κάλυψη επικοινωνιών από το στρατό σε περιπτώσεις καταστροφών είναι λίγο αργή. Το δίκτυο της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και της Αστυνομίας έχουν καλύψει τις ανάγκες που έχουν παρουσιαστεί, με μοναδικό πρόβλημα τη μη συνεργασία αυτών των δύο δικτύων, λόγω της διαφοράς συχνοτήτων που δουλεύουν οι Υπηρεσίες.

Ο σχεδιασμός ανταπόκρισης δεν θα πρέπει να στηρίζεται στη χρήση κινητής τηλεφωνίας, ιδίως τις πρώτες ώρες της κρίσης που είναι και οι πιο σημαντικές. Παράδειγμα αποτελεί ο σεισμός της Αθήνας και πρόσφατα ο σεισμός της Ζακύνθου, όπου τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας είχαν μπλοκάρει. Το ίδιο πρέπει να ισχύει και για το εξωτερικό, όταν πηγαίνουμε Ελληνικές αποστολές. Στο σεισμό της Αλγερίας, που είχε πάει Ελληνική αποστολή, τα κινητά δεν δούλευαν λόγω κάποιων προβλημάτων που είχαμε στο δίκτυο λόγω των καταστροφών. Η επικοινωνία όλη γινόταν μέσω ασύρματης επικοινωνίας στα βραχεία κύματα με την Ελλάδα.

Υπηρεσίες όπως η Πυροσβεστική Υπηρεσία, η ΕΜΑΚ, η Αστυνομία και άλλες Υπηρεσίες που εμπλέκονται καθημερινά στην αντιμετώπιση κρίσεων, διαθέτουν την εμπειρία και τις γνώσεις για άμεση αντίδραση. Τι γίνεται όμως με τις ΔΕΚΟ, τους ΟΤΑ και πολλούς άλλους φορείς οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την αντιμετώπιση μεγάλης κλίμακας καταστροφών; Διαθέτουν πρόγραμμα τακτικών ασκήσεων και ενημέρωση του προσωπικού τους για τέτοιες καταστάσεις;

Όλες οι Υπηρεσίες που συμμετέχουν στην αντιμετώπιση καταστροφών και εκτάκτων αναγκών, είναι σχεδόν αδύνατο να συνεργαστούν μεταξύ τους σε επίπεδο ασύρματων επικοινωνιών, όπως είπαμε, λόγω της διαφορετικής συχνότητας που δουλεύουν. Και έχουμε τα παραδείγματα στις χιονοπτώσεις του 2002, του 2004, στην πτώση του Γιάκοβλεφ στα Πιέρια Όρη το 1997, πτώση δύο μαχητικών F5 στη Σιθωνία. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς που θα μετέχουν για να βοηθήσουν, ο κάθε φορέας δουλεύει σε δικιά του συχνότητα. Αυτό δυσκολεύει τις επικοινωνίες και δεν μπορούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Θα πρέπει ίσως να βρεθεί κάποιος τρόπος κοινού δικτύου, ώστε να μπορεί να υπάρχει καλύτερη επικοινωνία.

Το σημαντικότερο κέντρο συλλογής, αξιολόγησης πληροφοριών και λήψης αποφάσεων της χώρας μας για περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών, βρίσκεται σε πλήρως μη λειτουργικό χώρο. Με όλες τις αρνητικές συνέπειες που αυτό συνεπάγεται.

Στην πράξη, το κέντρο επιχειρήσεων θα πρέπει να έχει άμεσα διαθέσιμες όλες τις πληροφορίες που θα χρειαστούν για την αντιμετώπιση μίας κρίσης.

Το κέντρο επιχειρήσεων θα πρέπει να έχει άμεση επαφή με το συμβάν και όχι μέσω τρίτων. Η μεσολάβηση τρίτων δύναται να διαστρεβλώσει τα δεδομένα. Όλοι γνωρίζουμε ότι από στόμα σε στόμα οι πληροφορίες αλλάζουν και «φουσκώνουν» πάρα πολύ σε σχέση με την πραγματικότητα.

Η ΕΟΔ διαθέτει ένα πανελλαδικό δίκτυο το οποίο ενεργοποιείται όταν αυτό απαιτείται. Αποτελείται από 7 κομβικούς σταθμούς σε όλη την Ελλάδα, με αντίστοιχους σταθμούς υποβοήθησης. Όσοι εμπλέκονται, θα πρέπει να εκπαιδεύουν σε τακτά χρονικά διαστήματα το προσωπικό τους. Θα πρέπει να επιδιώκουμε ασκήσεις μεταξύ μας για να καταγράφονται οι αδυναμίες του συστήματός μας και για να αναπτύσσονται οι συνεργασίες. Η τεχνολογία, μας προσφέρει ολόένα και περισσότερες δυνατότητες για την κάλυψη των αναγκών μας και πρέπει να τη χρησιμοποιούμε.

Συστήματα που εξυπηρετούν:

Ψηφιακοί χάρτες με δυνατότητα επεξεργασίας. GIS.

Στην Ελληνική Ομάδα Διάσωσης, και το Σαββατοκύριακο έχουμε μία άσκηση σεισμού στο Βόλο, πλέον αλλά και στο εξωτερικό όλες οι μεγάλες οργανώσεις λειτουργούν με το σύστημα των δεδομένων. Όταν κάποια ομάδα έρχεται από κάποια άλλη περιοχή που μπορεί να μη γνωρίζει το μέρος, για το σημείο στο οποίο είναι να κατασκηνώσουν όλες οι ομάδες που θα μαζευτούν, δίνονται συντεταγμένες μέσω GPS για να το βρίσκουν γρήγορα και να μην υπάρχει καθυστέρηση ρωτώντας από δω και από εκεί.

Συστήματα διαχείρισης στόλου οχημάτων και προσωπικού. Η τεχνολογία μας βοηθάει ώστε ανά πάσα στιγμή με ένα laptop και ένα χάρτη να μπορούμε να βλέπουμε που βρίσκονται όλοι οι φορείς που εμπλέκονται σε μία διαχείριση κατάστασης. Οι ομάδες δηλαδή που θα δράσουν επάνω στα ερείπια που θα έχουμε σε έναν σεισμό, ή σε ένα ορειβατικό ατύχημα, μπορούν να βλέπουν πάνω στο χάρτη, στέλνοντας δεδομένα από τον ασύρματό τους και ανά πάσα στιγμή να γνωρίζουν.

Τηλεματική. Η τηλεματική μπορεί να βοηθήσει το κέντρο επιχειρήσεων ώστε να έχει εικόνα από τον τόπο καταστροφής και να έχει ίδια αντίληψη του μεγέθους της καταστροφής και όχι πλέον από στόμα σε στόμα, όπως λέγαμε. Μπορούμε να στείλουμε πλέον από ασύρματο εικόνα και να τη λάβουμε στο κέντρο επιχειρήσεων και να μπορούμε να έχουμε οι ίδιοι άποψη του τι έχει συμβεί.

Και φυσικά, εκπαιδευμένο προσωπικό. Και το σημαντικότερο, πνεύμα και διάθεση για καλή συνεργασία.

Επιτρέψτε μου πάντως, για καλύτερη εποπτεία όσων σας ανέφερα, να παραθέσω επιγραμματικά την ουσία όσων θελήσαμε να σας αναπτύξουμε, παραθέτοντας (ακόμα ίσως και με τον κίνδυνο ελάχιστων επαναλήψεων) και το p.p. της παρουσιάσής μας. Προτιμότερο να ξανααναφερθούν κάποια πράγματα παρά να υπάρξουν ανεπιθύμητα κενά...

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ POWER POINT ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΗ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΕΚΤΑΚΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

Παρουσίαση:
Ζαβός Αθανάσιος
ΕΟΔ Αχαΐας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η συνεχής επικοινωνία από και
προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων
για τη σωστή αξιολόγηση των
πληροφοριών και την ιδανικότερη
κατανομή δυνάμεων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

Τι χρειάζεται για να πετύχει

- Γνώση όλων των εμπλεκομένων για τον τρόπο και το μηχανισμό αντιμετώπισης κρίσεων
- Σύγχρονος εξοπλισμός
- Αξιοπίστο δίκτυο επικοινωνιών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ ΣΗΜΕΡΑ

- Βάση του σχεδίου «Ξενοκράτης» σε περίπτωση μεγάλης κλίμακας καταστροφής, οι επικοινωνίες καλύπτονται από το στρατό.
- Πολλές εμπλεκόμενες υπηρεσίες βασίζονται στην κινητή τηλεφωνία, η οποία είναι πολύ ευάλωτη σε ανάλογες καταστάσεις
- Άγνοια πολλών εμπλεκομένων προσώπων για το μηχανισμό ανταπόκρισης σε μια έκτακτη ανάγκη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ ΣΗΜΕΡΑ

- Όλες οι υπηρεσίες που συμμετέχουν στην αντιμετώπιση καταστάσεων εκτάκτων αναγκών είναι σχεδόν αδύνατο να συνεργαστούν μεταξύ τους σε επίπεδο ασύρματων επικοινωνιών.
Παραδείγματα: Χιονοπτώσεις 2002 και 2004, πτώση Α/Φ Γιάκοβλεφ στα Πιέρια όρη το 1997, πτώση 2 μαχητικών F5 στη Σιθωνία το 1995 κ.α.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΤΙ ΙΣΧΥΕΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΚΕΠΠ / ΓΓΠΠ

Θα πρέπει να επανεξεταστεί η μετεγκατάσταση του κέντρου επιχειρήσεων σε ποιο λειτουργικό χώρο και περιοχή.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

- Καλά οργανωμένο ΚΕΠΙΧ με άμεσα διαθέσιμα όλα τα στοιχεία που χρειάζονται κατά τη διάρκεια κρίσεων (τηλέφωνα, χάρτες κ.α.)
- Το ΚΕΠΙΧ θα πρέπει να έχει άμεση επαφή με το συμβάν και όχι μέσω τρίτων. Η μεσολάβηση τρίτων δύναται να διαστρεβλώσει τα δεδομένα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

- Άμεση επαφή επιτυγχάνεται μόνο με τη χρήση ειδικών δικτύων που εγκαταστάθηκαν για το σκοπό των εκτάκτων αναγκών. Τέτοια δίκτυα είναι: ασύρματης επικοινωνίας HF/VHF/UHF, TETRA και δορυφορικής τηλεφωνίας.
- Εκπαιδευμένο προσωπικό (μέσα από ασκήσεις και τακτές εκπαιδεύσεις)
- Ασκήσεις μεταξύ φορέων για την ανάπτυξη συνεργασίας και την καταγραφή των προβλημάτων που τυχόν εγκυμονούν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Η σύγχρονη τεχνολογία είναι απαραίτητο εφόδιό μας για την αύξηση της αποτελεσματικότητάς μας και τη βελτίωση της επιχειρησιακής μας ικανότητας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Συστήματα που εξυπηρετούν:

- ψηφιακοί χάρτες με δυνατότητα επεξεργασίας (GIS).
- Σύστημα διαχείρισης στόλου οχημάτων και προσωπικού
- Τηλεματική
-και φυσικά εκπαιδευμένο προσωπικό

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟ:

Πνεύμα και διάθεση για
συνεργασία!!!

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

Ερωτήσεις...?

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ
HELLENIC RESCUE TEAM

Σας ευχαριστώ ιδιαίτερα για την προσοχή σας αλλά και για την καλοσύνη σας να δώσετε ελεύθερο βήμα σε μία, κατά τη γνώμη μας και όχι μόνο, από τις πλέον σημαντικές ΜΚΟ της χώρας.

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Ευχαριστούμε πολύ τον κύριο Ζαβό. Απέδειξε πως αρκετές φορές, αν το κράτος δεν προλαβαίνει να προστρέξει, είναι ευεργετική και λυτρωτική η πρωτοβουλία και η αυτοθυσία των ίδιων των πολιτών να συνδράμουν συνανθρώπους, ειδικά στις στιγμές, που αυτοί υποφέρουν ή κυριεύονται από αίσθημα εγκατάλειψης.

Αγαπητοί Συνάδελφοι, αν υπάρχουν ερωτήσεις, παρακαλώ να υποβληθούν. Υπάρχουν;

Ο Συνάδελφος, ο Δημήτρης ο Τσίρος.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ (Δ')

Δ. ΤΣΙΡΟΣ:

Θα ήθελα να ρωτήσω την κυρία Αναστασοπούλου.

Ειπώθηκε πως κατά περίπτωση υπάρχουν προγράμματα στο πλαίσιο καθευρωμένων μαθημάτων, ας πούμε κατά τη διάρκεια μαθήματος Ιστορίας, να αναφερθούν οι διδάσκοντες, κάποια μέρα, σε σειμούς της αρχαιότητας ή δεν ξέρω τί, ή στο μάθημα της κοινωνικής και πολιτικής αγωγής, αντίστοιχες περιπτώσεις.

Υπάρχει όμως κάποιος προγραμματισμός ή μία σχεδιασμένη πρόθεση, ώστε να υπάρξει συστηματική διάχυση αυτών των εννοιών και των περιεχομένων; Μία μόνιμη διάχυση στα βοηθήματα, στα σχολικά βιβλία που υπάρχουν για τις πάγιες ανάγκες διδασχής των μαθημάτων; Υπάρχει μία τέτοια πρόθεση; Δεν ξέρω, αφορά το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αυτό που λέω; Δεν ξέρω.

Πάντως, πέρα από τα πολύ χρήσιμα προγράμματα κατά περίπτωση, υπάρχει, το ξαναλέω, πρόθεση να γίνει διάχυση αυτών των εννοιών στα βιβλία που χρησιμοποιούνται για τα πάγια μαθήματα, τα προβλεπόμενα στο ωρολόγιο πρόγραμμα;

Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ:

Κατ' αρχάς, να σας πω για την Ιστορία και τα υπόλοιπα μαθήματα. Δεν είναι ότι κάτι γίνεται στο πλαίσιο ενός μαθήματος μόνο. Απλά αυτά τα προγράμματα εφαρμόζονται στο πνεύμα της διαθεματικότητας. Δηλαδή, ένα θέμα ειδικό να το δούμε λοιπόν εκτενέστερα. Τί μπορεί να προσφέρει κάθε μάθημα από τη δική του πλευρά, ώστε ο μαθητής να έχει μία πολυμορφική αντίληψη του θέματος, στο τέλος;

Σίγουρα στο μάθημα της Γεωγραφίας υπάρχει το θέμα σεισμός και όσον αφορά την ιστορική του περιγραφή, ή τί είναι σεισμός. Αλλά εμείς στεκόμαστε περισσότερο στο γεγονός, ότι εάν μπει σαν μάθημα στην τυπική διδασκαλία, δεν θα προσφέρει αυτό που θα θέλαμε. Δηλαδή, να γίνει ένα υποχρεωτικό μάθημα που θα εξετάζεται, θα έχει το κλασικό διαγώνισμα κ.λπ. Μέσα από τα προγράμματα των σχολικών δραστηριοτήτων και της ευέλικτης ζώνης, θεωρούμε ότι είναι πιο βιωματική η προσέγγιση του εκάστοτε (ειδικού) θέματος, προφανώς και των σεισμών, που είναι τόσο σημαντικό.

Εμείς θα θέλαμε, οι Δάσκαλοι και οι Καθηγητές να επιλέγουν περισσότερο συχνά το εκάστοτε συγκεκριμένο θέμα ή να υπάρξει κάποιος δρόμος, ώστε να τους ωθήσουμε προς τα εκεί με το κατάλληλο υλικό, που θα είναι προσαρμοσμένο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Δεν ξέρω βέβαια αν σας βοήθησα...

Δ. ΤΣΙΡΟΣ:

Ναι, βεβαίως. Εννοείται πάντως ότι δεν είχα υπόψη μου το να υπάρξει ένα χωριστό μάθημα στο ήδη υπερφορτωμένο ωρολόγιο πρόγραμμα. Απλώς, διάχυση των εννοιών, που συζητάμε, στα διάφορα επιμέρους μαθήματα, πάγια μέσα στην ύλη τους. Να είναι, π.χ., μισή σελίδα σε κάθε μάθημα και να αναφέρονται εκεί, έστω κωδικοποιημένα, αυτά τα ζητήματα που αναλύουμε. Το ξαναλέω πάντως. Σε καμία περίπτωση και βέβαια έχετε απόλυτο δίκιο, δεν εννοούσα ότι θα πρέπει να υπάρξει ένα ξεχωριστό μάθημα. Είναι τα παιδιά μας ήδη πάρα πολύ φορτωμένα με τόσα άλλα πράγματα.

Τώρα, στο σημείο αυτό κε Πρόεδρε, μου επιτρέπετε; Υπάρχουν κάποια άλλα ερωτήματα προς τους άλλους δύο ομιλητές μας.

Θα παρακαλούσα την κυρία Μπουκουβάλα, που πραγματικά μας είπε κάτι πολύ πολύτιμο, ότι υπάρχει δηλαδή, ένα σπουδαίο δυναμικό, να το πω έτσι, των οργανωμένων Ψυχολόγων. Μπορεί ακριβώς, να είναι αυτοί οι οποίοι καταμετρώνται στη δύναμη των Εθνικών Συλλόγων. Υπάρχει λοιπόν, ένα δυναμικό, το οποίο δεν θα πρέπει -και δεν έχει κατά περίπτωση μείνει- να μένει ανεκμετάλλευτο από την Πολιτεία μετά (ή και πριν) από κάθε φυσική καταστροφή. Ήθελα να ρωτήσω όμως, αν υπάρχουν πρωτοβουλίες, ώστε οι Συνάδελφοί σας αυτοί, όταν θα τρέξουν προς την κοινωνία για να προσφέρουν αυτές τις βοήθειες, αν και οι ίδιοι έχουν, ή πρέπει να έχουν μία ειδικότερη εκπαίδευση, ή αρκούν τα γνωστικά εργαλεία, που ήδη κατέχουν για αντιμετώπιση μετατραυματικών καταστάσεων με τη γενική έννοια και όχι «μόνο» μετά από ένα σεισμό.

Β. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ:

Σε καμία περίπτωση δεν τους αρκεί η βασική εκπαίδευση, που δίνει το Πανεπιστήμιο. Πρέπει να έχουν εκπαιδευθεί πρόσθετα, και αυτό ζητάμε. Η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία των Συλλόγων των Ψυχολόγων ζητάει απ' όλους τους Εθνικούς Συλλόγους να κάνουν προτάσεις προς τα Πανεπιστήμια της κάθε χώρας, μέσα στο βασικό κορμό εκπαίδευσης των Ψυχολόγων, να υπάρχει η εκπαίδευσή τους πάνω στον τομέα της ψυχολογίας διαχείρισης κρίσεων, τραύματος και καταστροφών. Είναι κάτι σαφώς πολύ εξειδικευμένο.

Αυτό σαν μία ενισχυμένη βάση στην εκπαίδευσή τους. Από και πέρα, κάποιοι βεβαίως θα εξειδικευτούν και αυτοί θα είναι Coordinators μίας δράσης. Αλλά στη βασική εκπαίδευση, όπως και οι γιατροί εκπαιδεύονται, τουλάχιστον στις Ευρωπαϊκές χώρες, στην Ιατρική των καταστροφών, και οι ψυχολόγοι πρέπει να έχουν την ίδια εκπαίδευση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Ένας από τους λόγους που έγινε η συνάντηση στο Στρασβούργο την προηγούμενη εβδομάδα, ήταν ακριβώς πάνω σε αυτό. Δηλαδή σε μία Ευρωπαϊκή στρατηγική, η οποία θα επηρεάσει τις εθνικές πολιτικές στην αντιμετώπιση των καταστροφών κάθε χώρας. Θα πρέπει να περάσει και η εκπαίδευση των Ψυχολόγων, των γιατρών κ.λπ.,

στον τομέα αντιμετώπισης των καταστροφών. Δεν είναι κάτι εύκολο. Είναι πάρα πολύ δύσκολο.

Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε το εξής. Παραδείγματος χάριν, μετά το αεροπορικό δυστύχημα, που έγινε φέτος το καλοκαίρι, μετά χρειάζονταν οι ίδιοι οι Ψυχολόγοι ψυχολογική υποστήριξη, γιατί κάποιοι από αυτούς εξαναγκάστηκαν να πάνε. Δεν είναι εύκολο, και οι ίδιοι οι Ψυχολόγοι κάνουμε ειδικές ομάδες για να αντιμετωπίσουμε αυτό το οποίο έχουμε βιώσει. Όπως οι γιατροί ή τα μέλη σωστικών συνεργειών. Δεν είναι εύκολο για τον συνάδελφο το να βρεθεί στον τόπο της καταστροφής. Δεν είναι κάτι το οποίο το αντιμετωπίζεις κάθε μέρα. Θέλει μία ιδιαίτερη εκπαίδευση.

Δ. ΤΣΙΡΟΣ:

Ευχαριστώ πολύ κα Μπουκουβάλα.

Θα παρακαλούσα τώρα, τον κύριο Ζαβό, από καθαρή περιέργεια, να μου πει, πόσα μέλη περιλαμβάνει το Παράρτημα της Αχαΐας και αν υπάρχουν και άλλα Παραρτήματα της ΕΟΔ σε όλη τη χώρα. Υπάρχουν λοιπόν και άλλα Παραρτήματα και σε ποιες περιοχές;

Θ. ΖΑΒΟΣ:

Μάλιστα, κατάλαβα.

Υπάρχουν λοιπόν Παραρτήματα σχεδόν σε όλη την Ελλάδα. Συνολικά τα μέλη σε όλη τη χώρα είναι 2.000. Η Πάτρα έχει 30 ενεργά μέλη. Τα Παραρτήματα τώρα είναι γύρω στα 25.

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Παρακαλώ, άλλος Συνάδελφος.

(ανώνυμη) ΣΥΝΕΔΡΟΣ:

Θα ήθελα να ρωτήσω σαν υπάλληλος του Υπουργείου Παιδείας, τι προβλέπει το ΥΠΕΧΩΔΕ προφανώς για ασκήσεις ετοιμότητας για τους Υπαλλήλους των Δημοσίων Υπηρεσιών; Επειδή εγώ βρίσκομαι 5 χρόνια στο Υπουργείο Παιδείας, εντάξει πέρσι βέβαια έλειπα λόγω άδειας εγκυμοσύνης, και δεν έχει γίνει ποτέ μία αντίστοιχη άσκηση, καθώς και ότι οι χώροι, οι διάδρομοι κ.λπ., συνήθως είναι γεμάτοι από διάφορα υλικά, ντουλάπες, κάτι που μπορεί να συμβαίνει και στο δικό σας Υπουργείο...

Γιατί εμείς καλούμαστε να πούμε στους μαθητές τι πρέπει να κάνουν, και στους Διευθυντές των σχολικών μονάδων και στους Εκπαιδευτικούς, ενώ εμείς οι ίδιοι ποτέ δεν συμπεριληφθήκαμε σε κάποιο συναφές πρόγραμμα; Εγώ προσωπικά ήμουν και στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο όταν έγινε ο σεισμός της Πάρνηθας. Δεν καταλάβαμε τίποτα (στην Αγία Παρασκευή) και βέβαια το μόνο που

μας είπαν, ήταν: «Εντάξει, μη βγαίνετε έξω, συνεχίζουμε», γιατί «έτρεχε» η δουλειά και έπρεπε να ολοκληρώσουμε.

Λέω λοιπόν, πως εμείς δεν το έχουμε ζήσει. Πώς, άραγε, θα το πούμε στους άλλους; Και σαν γονείς και σαν εργαζόμενοι σε έναν χώρο περίεργο, τι θα κάναυμε, ώστε, ας πούμε, να φθάσουμε στο Σύνταγμα, ενδεχομένως, που είναι και ο πιο «ανοικτός» χώρος;

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Δεν ξέρω αν υπάρχει κάποιος αρμόδιος που μπορεί να απαντήσει.

Πάντως γνωρίζω πως γίνονται ασκήσεις και σε περιφερειακό επίπεδο από τις Δ/σεις ΠΣΕΑ, μετά από συνεννόηση και με τις κεντρικές Υπηρεσίες. Εξειδικευμένα δεν το ξέρω εγώ. Επειδή αναφερθήκατε στην κατάσταση των Υπουργείων, νομίζω πως τα Υπουργεία κάπως έτσι λειτουργούν...

Ορίστε! Παρακαλώ, ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας.

Κ. ΚΑΠΕΛΩΝΗΣ:

Ήθελα να δώσω μία απάντηση σχετική στη Συναδέλφισσα, που μας τίμησε και με την παρουσία της σήμερα.

Να πω ότι ένα από τα θέματα τα οποία βάλαμε στην πολιτική ηγεσία προκειμένου να μην καταργήσει τους Τομείς Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων, αλλά να τους ενδυναμώσει και να επεκτείνει το δίκτυο σε όλη την Ελλάδα, ήταν αυτό το επιστημονικό προσωπικό, το οποίο είναι εξειδικευμένο και έμπειρο και κυρίως Μηχανικοί και άλλοι Τεχνικοί Υπάλληλοι. Να στραφεί το αντικείμενο αυτό των Υπηρεσιών και σε πολιτικές σχεδιασμού προγραμμάτων έκτακτης ανάγκης, εκπαίδευσης του προσωπικού σε Υπηρεσίες, που πρέπει να λειτουργήσουν κατά τη διάρκεια και μετά από ένα καταστροφικό συμβάν, όπως είναι τα Υπουργεία, οι Υπηρεσίες της Πυροσβεστικής, οι Νομαρχίες, τα Νοσοκομεία και όλες αυτές οι Υπηρεσίες, που πρέπει να υπάρχουν αμέσως μετά. Δυστυχώς, δεν έγινε αποδεκτή η πρόταση η δικιά μας, με αποτέλεσμα να καταργηθούν αντί να επεκταθούν αυτοί οι τομείς. Καταργήθηκαν 19 Τομείς Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων και 6 Γραφεία Αποκατάστασης Σεισμοπλήκτων και συγκεντρώθηκαν αυτοί οι Συνάδελφοι και οι Υπηρεσίες, όπως μας είπε και ο Διευθυντής της ΥΑΣ, σε 4 Περιφερειακούς ΤΑΣ και σε 3 που υπάρχουν στην Αττική υπό την εποπτεία της ΥΑΣ. Αυτό βέβαια, για μας, είναι ένα μεγάλο λάθος και ας ελπίσουμε να μην το πληρώσουμε πολύ ακριβά στο μέλλον. Αυτό, συμπληρωματικά, σε όσα ακούστηκαν προηγουμένα.

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Παρακαλώ, υπάρχει άλλη ερώτηση από Συνάδελφο;

Λέγε Νίκο.

Ν. ΣΑΛΑΜΑΛΙΚΗΣ:

Προς την κυρία Μπουκουβάλα.

Εγώ είμαι από την Πάτρα. Μία περιοχή που έχει δοκιμαστεί από τους σεισμούς και δοκιμάζεται και θα δοκιμάζεται. Από μικρό παιδί θυμάμαι περιστατικά όπου και εγώ έχω μείνει έξω με βροχή, με χαλάζι, έχουμε μείνει σε σκηνές, φοβόμασταν να μπούμε στο σπίτι. Πολλές φορές μας έχει λοιπόν τρομάξει ο σεισμός. Αυτό γίνεται και με τα παιδιά μου κ.λπ. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι στο περιβάλλον μου, οι οποίοι, όταν αρχίσει να κάνει σεισμό, δεν μπορούν να λειτουργήσουν πλέον, στην ηλικία μου μιλάω, λόγω όλου αυτού του φορτίου που έχουν δεχθεί, δεν μπορούν να λειτουργήσουν λογικά... Μου έρχεται στο μυαλό ένα περιστατικό. Τρώγαμε στο σπίτι, ισόγειο, το τραπέζι είναι εδώ, η πόρτα είναι εκεί. Οπότε, προτού καλά-καλά δει κανείς ότι έχει αρχίσει να κουνάει, κάποιος από το τραπέζι έχει πατήσει πάνω του, το θεώρησε μεγάλη παράκαμψη να κάνει έτσι, πάνω λοιπόν από το τραπέζι και βγήκε έξω! Εμείς πήγαμε να πάθουμε συγκοπή δηλαδή και μόνο από το γεγονός αυτό που έγινε. Μετά πήραμε χαμπάρι ότι έγινε σεισμός.

Είναι, δυστυχώς, πολύς κόσμος έτσι. Δηλαδή, πηδούν από παράθυρα κ.λπ. Είναι προφανώς, ένα καίριο πρόβλημα. Είναι λοιπόν, αναστρέψιμο αυτό το πρόβλημα το οποίο έχουν αυτοί οι άνθρωποι;

Β. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ:

Είναι αναστρέψιμο. Θα πρέπει άλλωστε να ξέρει κανείς ότι, λιγάκι, οι ψυχικοί τραυματισμοί είναι σαν το ντόμινο. Δηλαδή, όπως ο σεισμός ενεργοποιεί ένα κέντρο και αυτό το κέντρο μπορεί να ενεργοποιήσει κάποιο άλλο, αν δεν κάνω λάθος, έτσι ακριβώς λειτουργούν και τα ψυχικά τραύματα. Δηλαδή, ένα παλαιότερο ψυχικό τραύμα ενεργοποιείται από ένα καινούργιο. Αν έτσι, αυτοί οι άνθρωποι έχουν κατάλληλη ψυχοθεραπευτική προσέγγιση, μπορούν να το ξεπεράσουν. Το θέμα είναι ότι κατά πάσα πιθανότητα δεν είχαν ποτέ τέτοια προσέγγιση. Οπότε, οι διάφοροι διαδοχικοί ψυχικοί τραυματισμοί έχουν συσσωρευτεί και έχουν αυτό το αποτέλεσμα το οποίο βλέπουμε τώρα. Για αυτό λέμε πως χρειάζεται έγκαιρη παρέμβαση. Δηλαδή προγραμματισμένα στην αρχή και έγκαιρα.

Δ. ΤΣΙΡΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, χωρίς να προκαταλάβω τη λήξη της συζήτησης, απλά να μου δώσετε την ευκαιρία να θυμίσω κάτι πολύ βασικό. Πρώτον: η Ομοσπονδία, όπως ήδη έχει με κάθε ευκαιρία, υπογραμμίσει, θα προχωρήσει εν καιρώ στην έκδοση ενός μεγάλου και περιεκτικού Τόμου με όλες τις εισηγήσεις αλλά και τα σχετικά power point, όπως και τα συναφή (κομμάτια από τα) Πρακτικά της Ημερίδας μας. Δεύτερον: στον Τόμο ευχαρίστως θα συμπεριλη-

φθούν και σύντομες συνεισφορές, που θα μας στείλει όποιος το επιθυμεί, που δεν είχε την ευκαιρία (χωρίς υπαιτιότητα των διοργανωτών) να λάβει το λόγο «ζωντανά» σήμερα...

Γ. ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ:

Ευχαριστώ Δημήτρη.

Τώρα θα παρακαλέσω αν υπάρχει άλλη ερώτηση... Απ' ό,τι βλέπω σε ολόκληρη την αίθουσα, δεν υπάρχει. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, αγαπητοί Συνάδελφοι, τελειώνει και η αληθινά τόσο ενδιαφέρουσα συζήτησή μας, ολοκληρώνεται η πολύ πετυχημένη Ημερίδα μας, τελειώνει η ημέρα μας. Το να κάνω έκκληση αύριο το πρωί να ξεκινήσουν οι διαδικασίες την ώρα, που προβλέπεται, το θεωρώ άσκοπο, με δεδομένο ότι οι «συνεπείς» είναι πάντα εδώ...

Να ευχαριστήσουμε για άλλη μία φορά ακόμα ΟΛΟΥΣ για την προσέλευσή τους, για τις ιδέες, για τις θέσεις, που μας παρουσίασαν και μας έκαναν πιο πλούσιους, φυσικά ιδιαίτερα στο συγκεκριμένο θέμα. Ευχαριστώ πολύ, κυρίες και κύριοι, που μας τιμήσατε.-

ΤΕΛΟΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εισηγήσεις εκτός προγράμματος αλλά... εντός θέματος

1) ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ Άρης

(ο Α.Α. είναι φοιτητής Φυσικής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης)

«Λίγα λόγια για τη “ΣΚΑΛΑ” ΤΟΥ κ. Καρόλου-Φραγκίσκου ΡΙΧΤΕΡ!»

Πολύς κόσμος και σίγουρα περισσότερο οι ειδικοί επιστήμονες, «προφέρουν» με αυξημένη συχνότητα το όνομα Ρίχτερ. Πρόκειται για τον Αμερικάνο σεισμολόγο (1900-1985), που επινόησε την ομώνυμη κλίμακα σεισμικού μεγέθους.

Στην ουσία, η κλίμακα Ρίχτερ (κΡ) συστηματοποιεί τις καταγραφές ενός υποθετικού σειсмоγράφου, που (θεωρητικά) βρίσκεται σε απόσταση 100 χλμ. απ’ το επίκεντρο.

Ας ξεκαθαρίσουμε αρχικά, πως η κΡ δεν είναι γραμμική αλλά λογαριθμική (με βάση 10). Αυτό σημαίνει πως ένας σεισμός μεγέθους, π.χ., τεσσάρων Ρίχτερ (Ρ) είναι 10 φορές μεγαλύτερος από έναν τριάρη και 100 φορές ισχυρότερος από έναν των 2 Ρ.

Ακόμα πιο ενδιαφέρον, για όσους επιζητούν και περαιτέρω επεξηγήσεις, θα ήταν να σημειωθεί πως η απελευθερούμενη ενέργεια υπολογίζεται επίσης λογαριθμικά αλλά με βάση το 32! Γεωφυσικές συναρτήσεις αποδεικνύουν λοιπόν, πως –ενεργειακά– ο σεισμός 4 είναι...32.768 φορές μεγαλύτερος από εκείνων του 1 Ρ.

Η άμεση σύγκριση με την κλίμακα Μερκάλι (που «μετράει» εντάσεις), ο συσχετισμός και ο συνυπολογισμός πλειάδας μετρήσεων, καταγραφών, θεωρίας, πρακτικής, εμπειριών, βιβλιογραφίας και δεν ξέρω τί άλλο, οδηγούν (με αρκετή στατιστική επιφύλαξη) και στην «κατασκευή» ενός πίνακα, που αντιστοιχεί τις ορατές και χειροπιαστές συνέπειες ενός σεισμού με τα αριθμητικά «σκαλοπάτια» της κΡ.

Έχουμε και λέμε:

Βαθμός (σε Ρ)	Περιγραφή συνεπειών
1	Καθόλου αισθητός. Τεκμηριώνεται μόνο μέσω των οργάνων.
2	Αισθητός από μικρό αριθμό ατόμων.
3	Αισθητός από μικρό αριθμό ατόμων.
4	Αντιληπτός από αρκετούς σε μια ακτίνα 30 χλμ. Αισθητός μέσα σε οίκημα. Ελαφρές ζημιές.
5	Οι άνθρωποι ξυπνούν από τον κανονικό ύπνο τους. Δέντρα και στύλοι κινούνται.
5,3-5,9	Πιθανότητα μετακίνησης επίπλων. Ελαφρές ζημιές.
6,0-6,9	Οικήματα απλής δόμησης μπορούν να υποστούν σοβαρές βλάβες. Οι άνθρωποι πανικοβάλλονται και τρέχουν έξω απ' τα σπίτια. Ελαφρές ζημιές και σε κτίρια ενισχυμένης αντοχής. Πιθανότητα ανθρώπινων απωλειών σε πυκνοκατοικημένες περιοχές.
7,0-7,3	Εκτενείς και σοβαρές ζημιές κτιρίων. Ελαφρές ζημιές σε κτίρια και εγκαταστάσεις, που θα έπρεπε να θεωρούνται πως διαθέτουν (μάλλον) αυξημένη σεισμική αντοχή. Πτώση βράχων και κατολισθήσεις.
7,4-7,7	Γενικευμένη καταστροφή κτιρίων. Μετακίνηση θεμελίων. Στο έδαφος καταγράφονται εμφανή ρήγματα.
7,8-8,4	Καταρρεύσεις, καταστροφικές ζημιές. Μεγάλα ρήγματα στο έδαφος. Τα περισσότερα κτίρια πέφτουν.
8,5-8,9	Όλα τα κτίρια καταστρέφονται. Αλλαγές ακόμα και στο φυσικό τοπίο. Τεράστια ρήγματα σε έδαφος και δρόμους.
πάνω από 9	Σε πολύ μεγάλη ακτίνα και τεράστιας έκτασης καταστροφές.

Θεωρητικά η κΡ είναι «ανοιχτή» προς τα πάνω. Πάντως, τα 10 Ρ δεν είναι κάτι το ρεαλιστικό (ή αναμενόμενο). Το νούμερο αυτό θα σήμαινε άλλωστε το «ράγισμα» μιας ολόκληρης ηπείρου. Επίσης, θεωρητικά (και συγχρόνως καθάρα υπολογιστικά) στα 100 Ρ θα εκλυόταν τόση ενέργεια αρκετή για να θρυμματιστεί ο πλανήτης Γη.

Το 1960, με επίκεντρο τα βάθη του Ειρηνικού (σχετικά κοντά στις ακτές της Χιλής), καταγράφηκε δόνηση 9,5 Ρ...

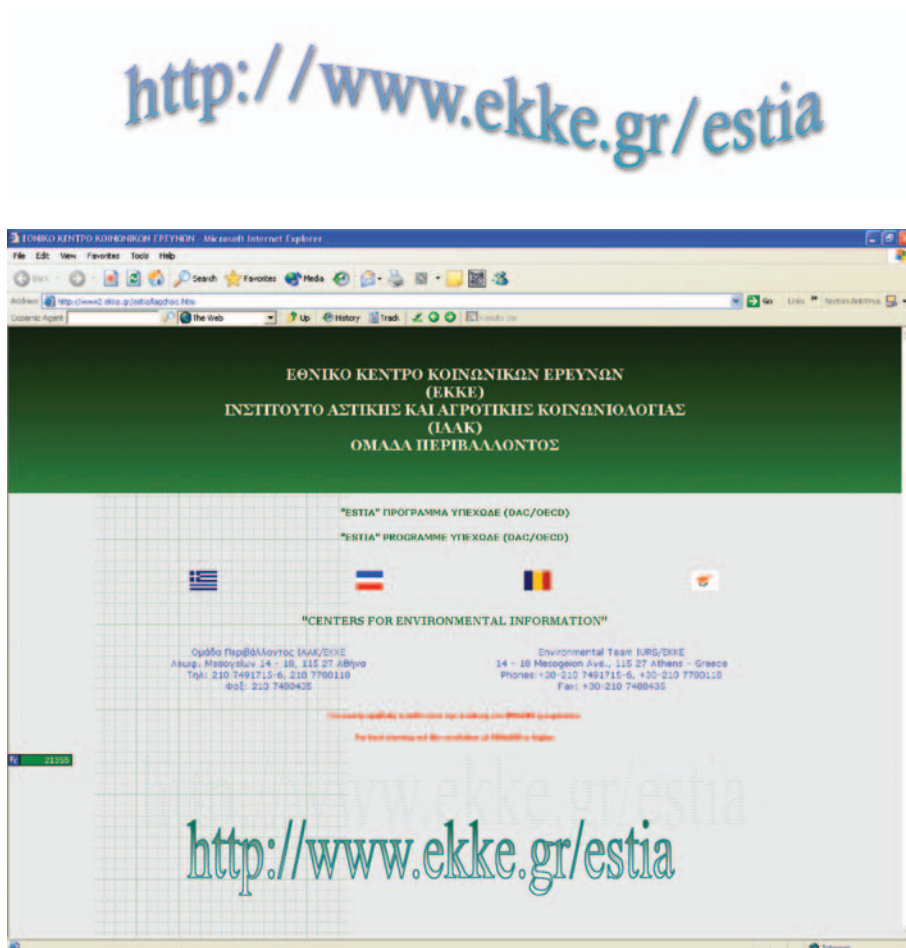

2) ΤΣΑΚΙΡΗΣ Κώστας

[ο Τ.Κ. είναι στέλεχος του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών και υπεύθυνος της Ομάδας Περιβάλλοντος του ΕΚΚΕ]

«Ενδεικτική αναφορά στη συμβολή του ΕΚΚΕ στη μελέτη θεμάτων συναφών προς τις σεισμογενείς δράσεις.»

**Ομάδα Περιβάλλοντος
Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας (ΙΑΑΚ)
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)**

Λεωφ. Μεσογείων 14-18, 115 27 Αθήνα
Τηλ.: 210-7491 715-6 • Φαξ: 210 7489 143

**ΟΜΑΔΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ (ΙΑΑΚ)
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ)**

Στο πλαίσιο των ερευνητικών δραστηριοτήτων του ΕΚΚΕ λειτουργεί από το 1995 η Ομάδα Περιβάλλοντος του ΙΑΑΚ με κύριους άξονες απασχόλησης έως τώρα:

- τη διερεύνηση του χώρου των Μη Κυβερνητικών Οικολογικών - Περιβαλλοντικών Οργανώσεων (ΜΚΟ-ΠΟ) και των Φορέων διοίκησης και άσκησης πολιτικής που έχουν σχέση με το Περιβάλλον, την αποτύπωση της φυσιογνωμίας τους και τις αρμοδιότητές τους
- τη συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς φορείς που υλοποιούν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ), τον εμπλουτισμό και τη διεύρυνση της θεματικής του χώρου και τις συνεκδόσεις σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Κατά το χρονικό διάστημα αυτό (1995 έως σήμερα) πραγματοποιήθηκαν:
α) η έρευνα για τις ΜΚΟ-ΠΟ το 1996, με χρηματοδότηση του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), η οποία οδήγησε στη δημιουργία μιας Βάσεως Δεδομένων (ΒΔ) που ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και παρέχει όλες τις βασικές πληροφορίες για τη δομή και λειτουργία των οργανώσεων (στοιχεία αναγνώρισης, διοικητικό συμβούλιο, δράσεις, πηγές πληροφόρησης, συνεργασία με: τύπο, ΜΜΕ, άλλες Π.Ο., άλλους Φορείς και τέλος έκδοση έντυπου υλικού)

β) στο πλαίσιο της ίδιας έρευνας, η καταγραφή των φορέων και των αρμοδιοτήτων τους, που έχουν σχέση με το Περιβάλλον (Υπουργεία, ΝΠΔΔ, ΟΤΑ Α' & Β' βαθμού, ΑΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα). Καταρτίστηκε μια ΒΔ, η οποία περιλαμβάνεται στην ιστοσελίδα μας και ενημερώνεται σε ετήσια βάση

γ) ένας αριθμός επιμέρους προγραμμάτων, τα οποία συναποτελούν ένα ευρύτερο σύνολο, υπό το γενικό τίτλο «Συλλογή, Οργάνωση και Διάχυση Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης». Μ' αυτόν τον τρόπο προέκυψε η Ομάδα Περιβάλλοντος να αποτελεί ένα κέντρο πληροφόρησης μέσω Internet και δικτύωσης των εμπλεκόμενων φορέων (ΜΚΟ-ΠΟ, Φορείς και Εκπαιδευτικοί ΠΕ)

δ) Στο ίδιο πλαίσιο εντάχθηκε και η συνεργασία με τους Συλλόγους - Σωματεία Ξεναγών (Αθήνας Θεσσαλονίκης, Κρήτης και Σαντορίνης, Δωδεκανήσου, Ιονίων Νήσων και Δυτικής Ελλάδος). Αποτέλεσμα της συνεργασίας αυτής, από το 1997 μέχρι σήμερα, ήταν 13 έρευνες με αντικείμενο το «Βαθμό καθαριότητας των αρχαιολογικών χώρων και των διαδρομών που οδηγούν σε αυτούς».

ε) Κατ' επέκταση της έρευνας για τις ΜΚΟ-ΠΟ και τους Φορείς που έχουν σχέση με το Περιβάλλον, στο πλαίσιο του Προγράμματος DAC (2000-2002) έγιναν οι ίδιες εργασίες στη Ρουμανία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο με αποτέλεσμα σήμερα η ιστοσελίδα μας να παρέχει τη δυνατότητα προβολής, στις εθνικές γλώσσες και στα αγγλικά, ΒΔ σχετικά με τις ΜΚΟ-ΠΟ και τους περιβαλλοντικούς φορείς στις χώρες αυτές.

Ως αποτέλεσμα αυτής της πολυετούς δραστηριότητας, προέκυψε η δημιουργία ενός ευρύτερου πλέγματος συνεργασιών με φορείς, όπως:

- η Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ-ΕΚΠΕ)
- τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ)
- το Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων (ΠΑΝΔΟΙΚΟ)
- η Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη
- το Εθνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛΚΘΕ)
- Ερευνητικά Ιδρύματα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Βαλκανικών Χωρών (Σερβία, Ρουμανία, Μαυροβούνιο, FYROM) και
- το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Βασικοί ωφελούμενοι χρήστες από την αναπαραγωγή του υλικού των ερευνητικών προγραμμάτων σε CD και την πρόσβαση στην ιστοσελίδα μας στο Internet είναι:

- αρμόδια στελέχη Υπουργείων, Οργανισμών και Φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης

- οι Μη Κυβερνητικές Οικολογικές - Περιβαλλοντικές Οργανώσεις (ΜΚΟ-ΠΟ)
- οι Φορείς Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
- Εκπαιδευτικοί Α' Βάθμιας και Β' Βάθμιας και Πανεπιστημιακοί

Όλοι οι προαναφερόμενοι περιλαμβάνονται σε πίνακα αποδεκτών και τους κοινοποιείται οποιαδήποτε νεώτερη ενημέρωση υπάρχει ή παραγόμενο υλικό.

Στην ιστοσελίδα μας (<http://www.ekke.gr/estia>) υπάρχουν διαθέσιμα για προβολή ή/και για αντιγραφή (download):

- Βάση Δεδομένων για τις ΜΚΟ-ΠΟ
- Βάση Δεδομένων για τους Φορείς που έχουν σχέση με το Περιβάλλον
- Περιβαλλοντικές Συνεκδόσεις ΕΚΚΕ-ΓΓΝΓ (5 βιβλία)
- Φιλοξενούμενες Περιβαλλοντικές Εκδόσεις τρίτων (12 βιβλία)
- Άρθρα, ανακοινώσεις, εισηγήσεις για: α) γενικά περιβαλλοντικά θέματα και β) θέματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Πάντως, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και αποτελείται από τρία αυτόνομα ερευνητικά Ινστιτούτα ήτοι το Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής (ΙΝΚΠΟ), το Ινστιτούτο Πολιτικής Κοινωνιολογίας (ΙΠΟΚΟΙΝΩ) και το Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας (ΙΑΑΚ).

Ειδικότερα στο ΙΑΑΚ, που κύριο αντικείμενο μελέτης του είναι οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί με ιδιαίτερη αναφορά στη χωρική τους διάσταση, το θέμα των σεισμών και πολύ περισσότερο οι επιπτώσεις τους, προσφέρονται για την παρατήρηση αυτών των μετασχηματισμών στην πράξη, αφού αποτελούν ένα σημαντικό πεδίο δημιουργίας και ανάπτυξης προνοιακών πολιτικών, π.χ. στέγαση κ.λπ.

Η ερευνητική αυτή προβληματική έχει αποτυπωθεί κυρίως σε δύο μεγάλες έρευνες που έλαβαν χώρα μετά από μεγάλους και χρονικά διαδοχικούς σεισμούς το 1995 στο Αίγιο και στα Γρεβενά.

Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών είναι διαθέσιμα από τις εκδόσεις του ΕΚΚΕ:

- Κουβέλη, Α., Αρμενάκης, Α., Σακελλαρόπουλος, Κ. (1995), Το Στεγαστικό Πρόβλημα των Σεισμοπλήκτων του Αιγίου, χορηγοί ΥΠΕΧΩΔΕ - Υπ. Ανάπτυξης, ΕΚΚΕ, Αθήνα.
- Κουβέλη, Α., Παππάς, Γ. (2002), Το Στεγαστικό Πρόβλημα των Σεισμοπλήκτων του Νομού Γρεβενών, χορηγοί ΥΠΕΧΩΔΕ - Υπ. Ανάπτυξης, ΕΚΚΕ, Αθήνα.

3) ΤΣΙΡΟΣ Δημήτρης

(ο Τ.Δ. είναι υπάλληλος της κεντρικής Υπηρεσίας ΥΠΕΧΩΔΕ)

«Ο σεισμός της Λισαβώνας»

Το πρωί της 1ης του Νοέμβρη του 1755 στην όμορφη πρωτεύουσα της Πορτογαλίας τα πάντα ταρακουνήθηκαν. Και μόνο από τα αποτελέσματά του (σύμφωνα και με τις πολύ αργότερα πραγματοποιηθείσες εκτιμήσεις), ο σεισμός υπολογίζεται σε ένα μέγεθος όχι πάρα πολύ πιο κάτω από τα 9 Ρίχτερ, με επίκεντρο τον Ατλαντικό Ωκεανό, περίπου 200 χλμ. από το ακρωτήριο του Αγίου Βικέντιου.

Πρόκειται πράγματι για έναν από τους πιο καταστρεπτικούς σεισμούς της Ιστορίας και μάλιστα, αναφορικά με τα δεδομένα, πρωτίστως της ίδιας της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Τότε λοιπόν, έχασαν τη ζωή τους περίπου 60.000 έως 100.000 άνθρωποι. Άλλωστε τη δόνηση ακολούθησε ένα εντυπωσιακό τσουνάμι αλλά και μια κολοσσιαία πυρκαγιά, αφού στην ουσία καταστράφηκε σχεδόν ολόκληρη η συγκεκριμένη μεγαλούπολη.

Πάντως, το τραγικό γεγονός θεωρείται πως, εκτός των άλλων, περιόρισε δραστικά και τις αποικιοκρατικές φιλοδοξίες της χώρας...

Το όλο θέμα εντυπωσίασε επίσης όλους τους Ευρωπαίους και ενέπνευσε πολλές συζητήσεις και γραφτά στους τομείς της Θρησκευσιολογίας και της Φιλοσοφίας, ειδικότερα στους κόλπους, κυρίως, του Διαφωτισμού.

Τέλος, αρκετοί θεωρούν πως η περίπτωση της Λισαβώνας στην ουσία οδήγησε τα πρώτα βήματα μιας καινούργιας επιστήμης, της Σεισμολογίας.

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

A

ΑΔΑΜΟΣ: 7, 8, 69-232

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ: 369-371

ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ: 8, 337-344, 363-368

ΑΦΑΛΗΣ: 329-334

B

ΒΑΡΟΥΤΣΗΣ: 37-42

BASILIO: 4

ΒΙΓΓΟΣ: 7, 8, 335-368

ΒΟΥΝΑΣΗΣ: 8, 261-294, 329-334

Δ

ΔΑΝΔΟΥΛΑΚΗ: 7

ΔΟΛΓΥΡΑΣ: 59-68

ΔΡΑΚΟΣ: 8, 49-54

Z

ΖΑΒΟΣ: 8, 353-362, 363-368

Θ

ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: 7

K

ΚΑΛΑΚΟΣ: 7, 8, 69-232, 329-334

ΚΑΠΕΛΩΝΗΣ: 7, 8, 17-24, 221-231, 363-368

ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΣ: 7
ΚΑΡΥΔΗΣ: 8, 107-166, 221-231
ΚΑΤΣΙΛΗΣ: 7, 8, 233-334
ΚΟΥΡΟΥΖΙΔΗΣ: 7, 8, 209-220, 221-231
ΚΟΥΣΕΛΑΣ: 29-32
ΚΟΥΤΣΑΚΗΣ: 7, 8, 335-368

Λ

ΛΑΟΥΔΗ: 7, 8, 13-68
ΛΕΚΙΔΗΣ: 7
ΛΙΑΠΑΤΗΣ: 7, 8, 335-368
ΛΥΤΡΑΣ: 7, 8, 233-334

Μ

ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ: 8, 71-106, 221-231
ΜΑΛΑΠΑΝΗΣ: 8, 55-58
ΜΑΝΑΡΑΣ: 7, 8, 233-334
ΜΑΝΙΚΑΣ: 7, 8, 69-232
ΜΠΑΡΜΠΑΣ: 7, 8, 13-68
ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ: 8, 345-352, 363-368

Π

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: 8, 33-36
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ: 329-334
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: 7, 8, 295-302
ΠΕΤΡΑΚΟΣ: 43-48
ΠΟΛΙΤΟΠΟΥΛΟΣ: 303-320, 329-334

Ρ

ΡΙΖΟΣ: 7, 8, 13-68

Σ

ΣΑΛΑΜΑΛΙΚΗΣ: 363-368
ΣΟΥΣ: 8, 235-260

Τ

ΤΡΥΦΩΝΙΔΗΣ: 25-28

ΤΣΑΚΙΡΗΣ: 7, 373-376

ΤΣΕΛΕΝΤΗΣ: 8, 167-208, 221-231

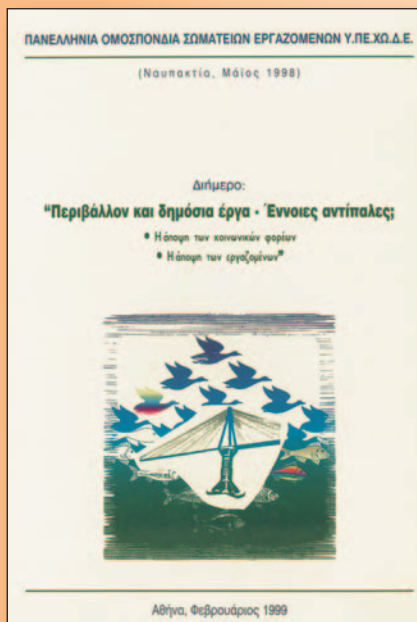
ΤΣΙΡΟΣ: 4, 7, 8, 69-232, 329-334, 363-368, 377

ΤΣΟΚΑΝΑΣ: 7, 8, 13-68

Χ

ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ: 8, 321-328, 329-334

Προηγούμενες εκδόσεις της ΠΟΣΕΥΠΕΧΩΔΕ,
που ακόμα διατίθενται
σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων:

I/98

II/03

